

Archeologienota

Leuven Hoegaardsestraat

Johan Claeys

2017

Inhoud

1	<i>Verslag van resultaten van het bureauonderzoek</i>	4
1.1	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1	Administratieve gegevens	4
1.1.2	Onderzoeksopdracht	4
1.1.3	Werkwijze en strategie	8
1.2	Bureauonderzoek	9
1.2.1	Landschappelijke ligging	9
1.2.1.1	Algemeen	9
1.2.1.2	Holle weg	15
1.2.2	Archeologische context en historische beschrijving	17
1.2.2.1	De Centrale Archeologische Inventaris	17
1.2.2.2	Historisch kaartmateriaal	20
1.2.2.3	Interpretatie en conclusies	25
1.3	Assessmentrapport	26
1.3.1	Impact van de geplande werkzaamheden	26
1.3.2	Interpretatie van het onderzochte gebied en advies	26
1.4	Samenvatting	28
1.5	Bibliografie	29
2	<i>Programma van maatregelen</i>	30
	<i>Bijlage 1: Werkplannen</i>	31
	<i>Bijlage 2: Plannenlijst</i>	32

1 Verslag van resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2017B198
Betrokken actoren	Johan Claeys (archeoloog-assistent) Bart Vanmontfort (erkend archeoloog OE/ERK/Archeoloog/2016/00100)
Locatie:	Hoegaardsestraat, 3000 Leuven (segment tussen Ziekelingenstraat en Wittehoevelaan) Duivelsweg, 3000 leuven (segment tussen Hoegaardsestraat tot 100 m voorbij Norbertijnerweg)
Lambert coördinaten	(bounding box coördinaten – Lambert 72) NW: x=175.119,7 / y=175.242,8 ZO: x=175.536,7 / y=172.283,5
Kadastrale gegevens:	Leuven afdeling 15 / deel Haasrode + deel Korbeek-Lo / sectie A Zie Figuur 1 (geen individuele perceelnummers)
Oppervlakte van het terrein:	Openbare weg (geen individuele percelen): c. 6.000 m ²
Topografische kaart:	Zie Figuur 2

1.1.2 Onderzoeksopdracht

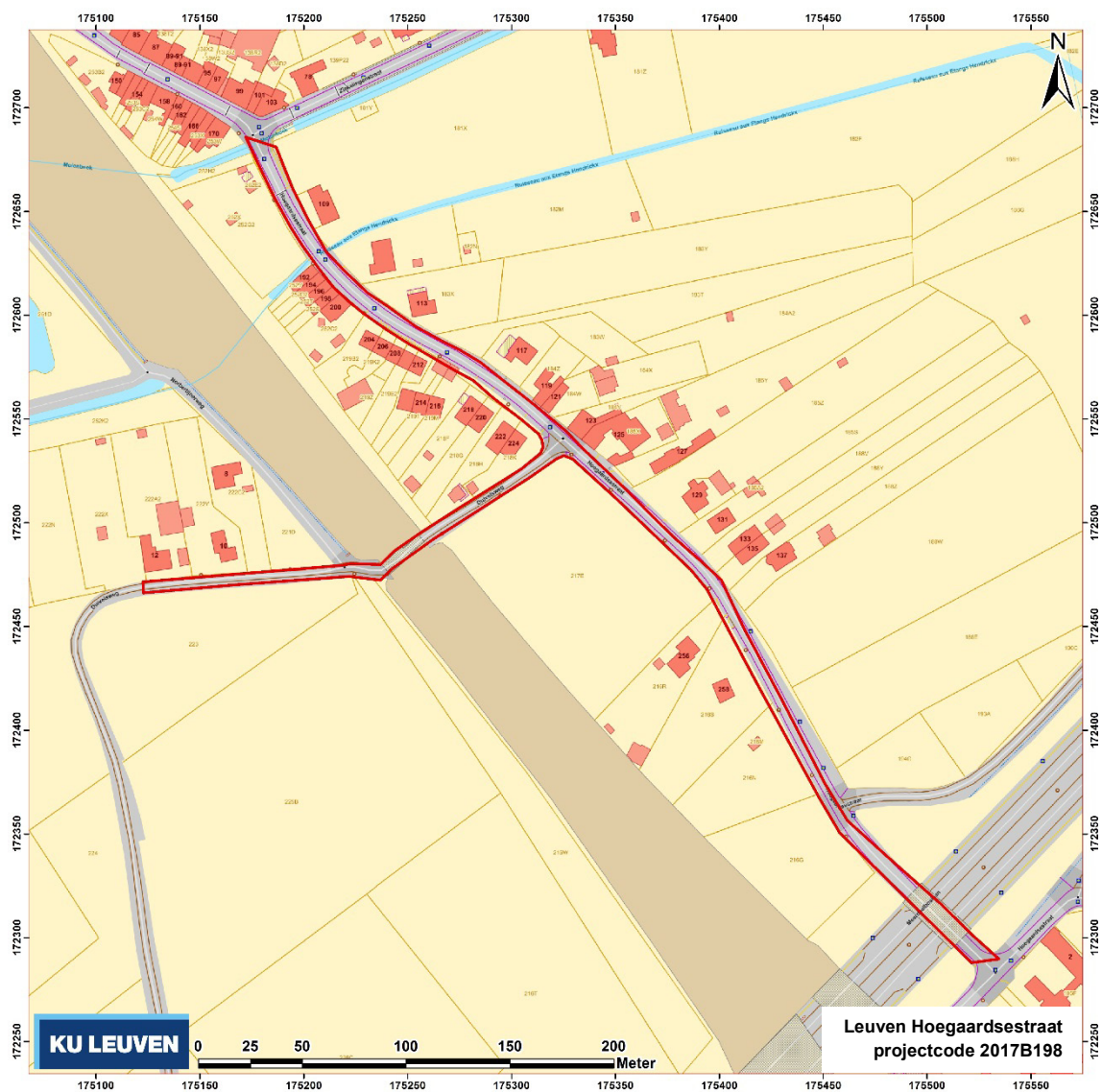
De Stad Leuven plant riolerings- en wegeniswerken in de Hoegaardsestraat en de Duivelsweg. Hiervoor zal een bouwaanvraag worden ingediend. De diepte van de werken in de ondergrond is variërend en schommelt tussen 2,00 meter en 4,50 meter. Aangezien de oppervlakte van de bodemingreep de 1.000 m² overschrijdt en de aanvrager een publiekrechtelijk persoon is, dient een bekrachtigde archeologienota bij de bouwaanvraag te worden toegevoegd.

De geplande werkzaamheden omvatten de (her)aanleg van rioleringen en andere nutsleidingen in de Hoegaardsestraat, met name het segment tussen de Ziekelingenstraat en de Wittehoevelaan, alsook in de zijstraat Duivelsweg, met name het segment tussen de Hoegaardsestraat tot 100 m ten westen van de Norbertijnerweg.

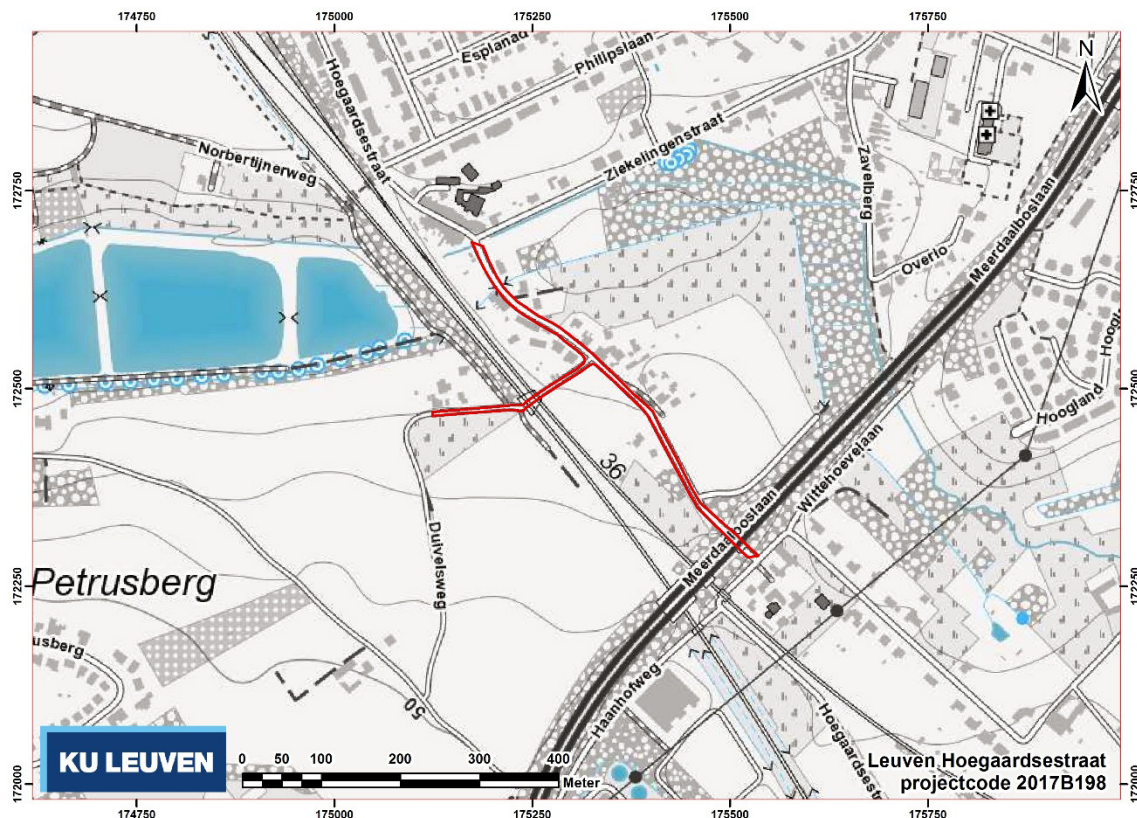
Voor het noordelijke deel van het segment Hoegaardsestraat, tot 50 m ten zuiden van het kruispunt met de Duivelsweg, betreft dit de vernieuwing van een reeds bestaande riolering. Hetzelfde geldt voor het meest zuidelijke deel van de straat (de laatste c. 125 m). Voor het centrale deel is dit de eerste maal dat de straat met een riolering wordt uitgerust. Ook in het wegdek zelf is dit te herkennen. Het meest zuidelijke deel van de

straat is geasfalteerd; de rest van de straat, tot aan de Ziekelingenstraat in het noorden, is geplaveid. Het noordelijke deel betreft een regelmatig patroon met vlakke kasseien, terwijl het centrale deel meer chaotisch is aangelegd met ruwe kasseien. Het centrale en zuidelijke deel kunnen ook gedefinieerd worden als een holle weg, met velden die aan beide zijden een paar meter hoger liggen dan het wegdek.

Ook de Duivelsweg kan gecategoriseerd worden als een holle weg. Hier zullen de nutsleidingen eveneens worden vervangen.

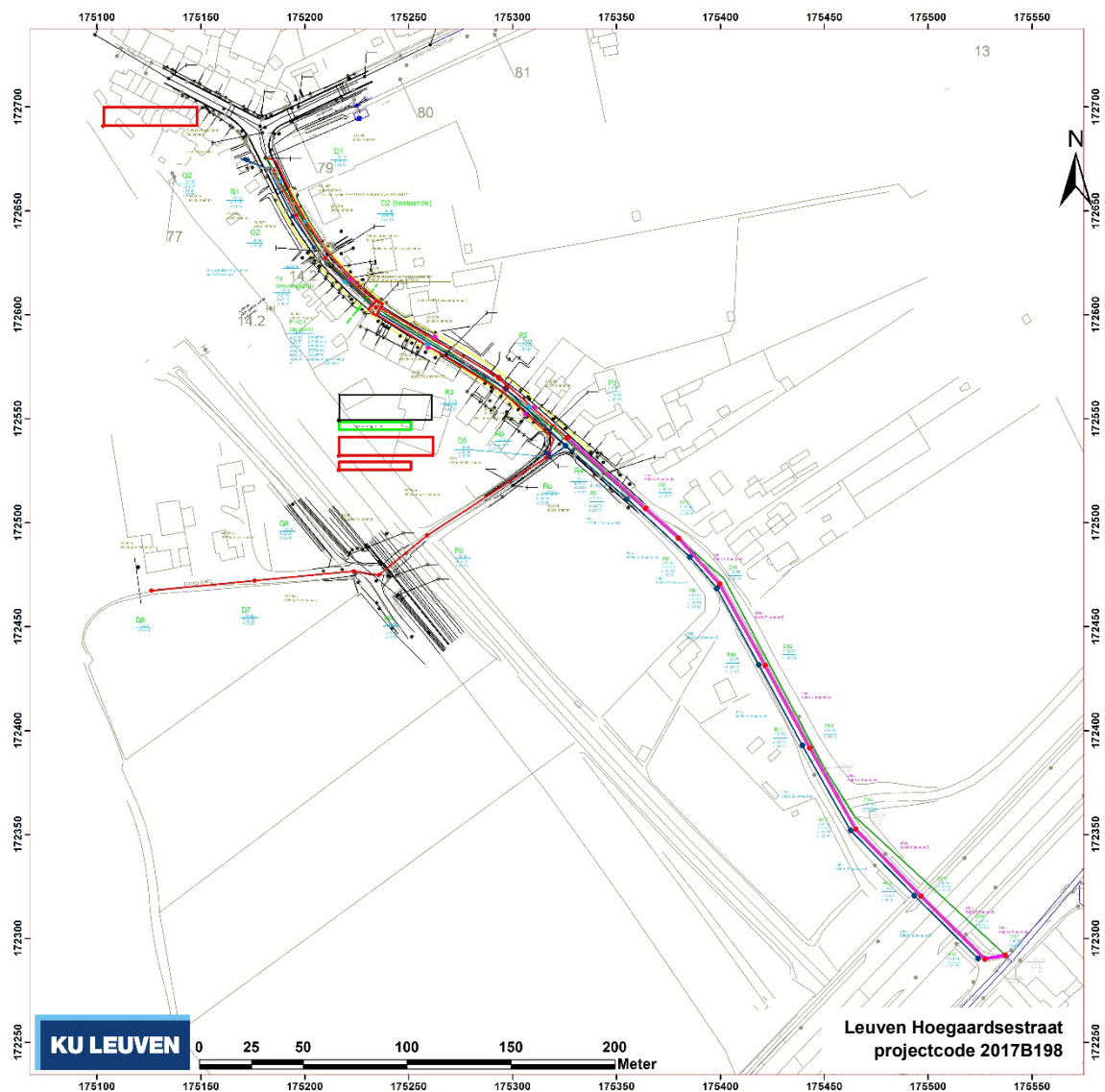
Figuur 1. Inplanting van het plangebied (rood) op de kadasterkaart (© AGIV).

Figuur 2. Inplanting van het plangebied op de topografische kaart van België (2016 © NGI).

Het bureauonderzoek heeft tot doel om de archeologische verwachting binnen het plangebied te bepalen, aan- of afwezigheid van archeologische sites vast te stellen, de bewaringstoestand en de relatie met het landschap ervan te bepalen, de mate waarin het door de geplande werkzaamheden wordt bedreigd te bepalen en vast te leggen hoe met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. De vraagstelling voor het bureauonderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

- Welke is de archeologische verwachting voor het plangebied?
- Wat is de kans op het aantreffen van archeologische sites die niet tijdens het reeds uitgevoerde vooronderzoek zijn geïdentificeerd?
- Indien nog waardevol archeologisch erfgoed aanwezig is, wat is de impact van de geplande werken daarop?
- Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

Figuur 3. Bouwplannen van de geplande ingreep (© Stad Leuven, Directie Ruimtelijke Ontwikkeling, Studiedienst weg- en waterbeheer), geplot op een uitsnede van de topografische kaart van België (© NGI). Zie bijlage 1 voor de gedetailleerde plannen.

1.1.3 Werkwijze en strategie

Alle beschikbare informatie over het terrein en zijn omgeving werd verzameld en onderzocht, waaronder kaartmateriaal, fotografische bronnen en literatuur. Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via de bodemverkenner van de Databank Ondergrond Vlaanderen, via de generieke viewer van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV) en via de ArcGIS applicaties van Geopunt Vlaanderen. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd geraadpleegd om een inschatting te maken van de archeologische waarnemingen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. Van het uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken gemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van alle beschikbare publicaties (zie bibliografie). Het historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd via diverse online toepassingen¹ en – indien mogelijk – gegeorefeerd in ArcGIS. Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te schetsen.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek werd de gebruikte selectie voldoende geacht om een betrouwbare inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied, de mogelijke verstoringen en de impact die de geplande werkzaamheden hebben op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed.

¹ Geoportaal van het Agentschap Onroerend Erfgoed; Generieke Viewer van AGIV; Cartesius van het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika.

1.2 Bureauonderzoek

1.2.1 Landschappelijke ligging

1.2.1.1 Algemeen

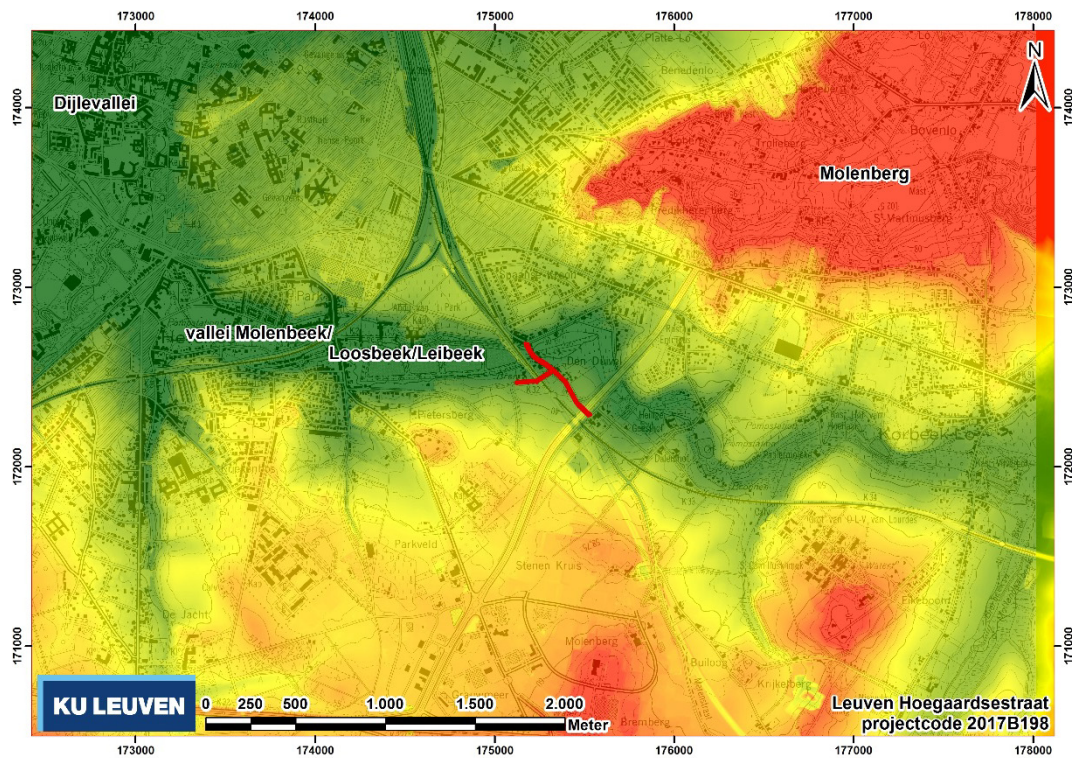
Leuven is ontstaan in de vallei uitgesneden door de Dijle en de Voer en de zijrivieren de Molenbeek-Loosbeek-Leibeek, meer bepaald aan de kruising van de Dijle met een aftakking van de Romeinse weg Tienen-Elewijt. De Dijle snijdt zich ruwweg van zuid naar noord door het Brabants leemplateau en de heuvelruggen van het Hageland (Figuur 4). De Molenbeek stroomt vanuit het oosten tussen de Diestiaanheuvelds richting Leuven, alwaar het ten zuiden van het stadscentrum uitmondt in de Dijle. Het landschap ten noorden van Leuven, stroomafwaarts van de Dijle, is grotendeels vlak: de vlakte van laag-België. Ten oosten, zuiden en westen van Leuven is het terrein heuvelachtig. De vallei ter hoogte van Leuven varieert in hoogte tussen de c. 18,5 m tot c. 24,5 m TAW, terwijl de toppen van de heuvels in de onmiddellijke nabijheid van Leuven zich tussen de c. 75 m (Chartreuzenberg ten noordoosten) en c. 102,5 m TAW (St.-Martinusberg ten oosten) bevinden.

Het meest noordelijke deel van het plangebied doorsnijdt de vallei van de Molenbeek; het centrale en zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat lopen licht op in zuidwestelijke richting (Figuur 4-Figuur 5). De maaiveldhoogte van het plangebied varieert tussen 31,29 m TAW (noordwesten) en 36,57 m TAW (zuidoosten). Volgens het Gewestplan (Figuur 7) bevindt het noordelijke en centrale deel van het plangebied zich in woongebied, terwijl het zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat en westelijke deel van de Duivelsweg binnen parkgebied vallen. In het geval van de Duivelsweg betreft dit het beschermde parkgebied rond de Abdij van 't Park (zie 1.1.3).

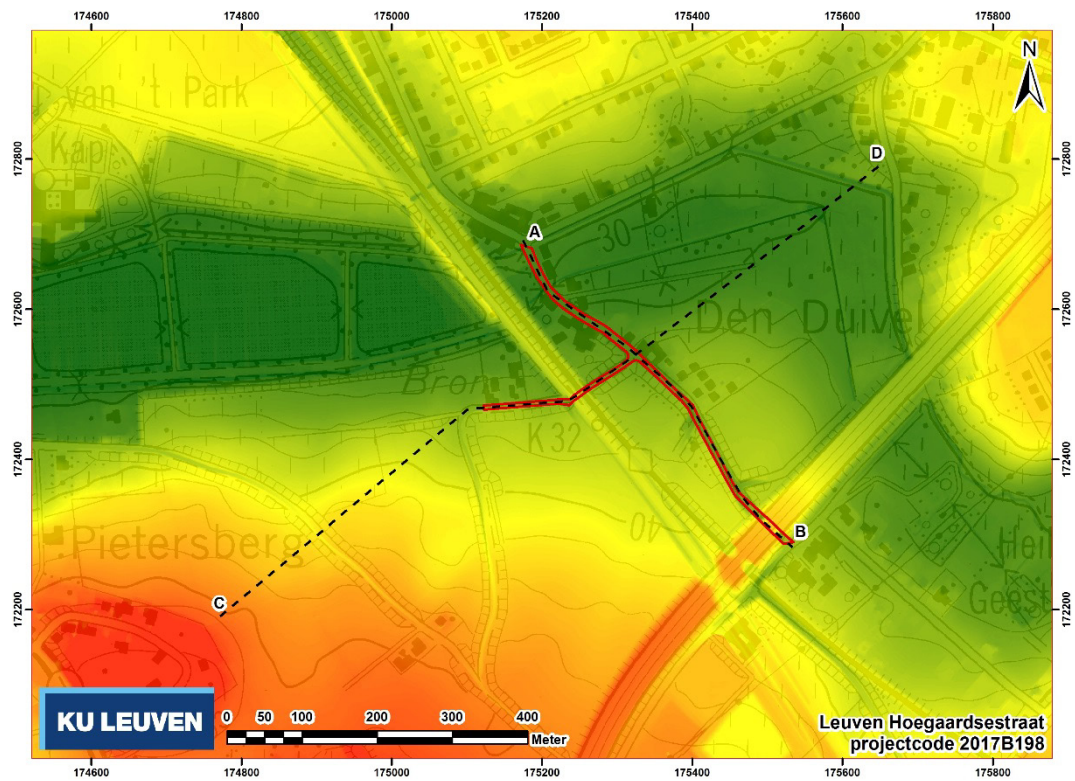
Het tertiaire substraat onder het plangebied behoort tot de Formatie van Brussel (Figuur 8), bestaande uit bleekgrijs tot gelig fijn zand, kalkhoudend, soms fossielhoudend en met kiezel- en kalkzandsteenbanken. Ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de Molenberg (bij het dorp Pellenberg), één van de Diestiaanheuvelds die het Hageland ten oosten van Leuven bepalen (zie ook Figuur 4). Op de isohypsenkaart is de top van het tertiair ter hoogte van het plangebied weergegeven tussen de 20-30 m (noordwesten) en 30-40 m (zuidoosten) TAW. Bij boringen in de aanpalende vallei van de Molenbeek is de Formatie van Brussel aangesneden op minimaal 8 m diepte (o.a. boringen BGD89e0646, kb32d89e-B935 en BGD89e0643), terwijl die in het zuidwesten van het plangebied op niet meer dan 2,5-3,25 m diepte zit (boringen GEO-92/113-B12 en GEO-72/186-b20).

Tijdens het quartair is bovenop deze Brusseliaanzanden ter hoogte van het plangebied een eolisch pakket zandleem afgezet (nr. 2 op Figuur 9). De zandleem is gevormd door een combinatie van de dekzanden van de Formatie van Wildert en de Brabant löss (Goossens e.a. 2007, 29, 34 Figuur 11). In deze afzettingen zijn verschillende droogdalen ingesneden die opgevuld zijn met colluvium (nr. 3 op Figuur 9); één van deze droogdalen doorsnijdt het plangebied ter hoogte van de Duivelsweg. De vallei van de Molenbeek zelf, en dus ook het noordelijke deel van het plangebied, is opgebouwd uit leem en zandige leem van Rotspoel, afgezet bovenop beekalluvium, met onderin het veen van Rotselaar (nr. 1 op Figuur 9).

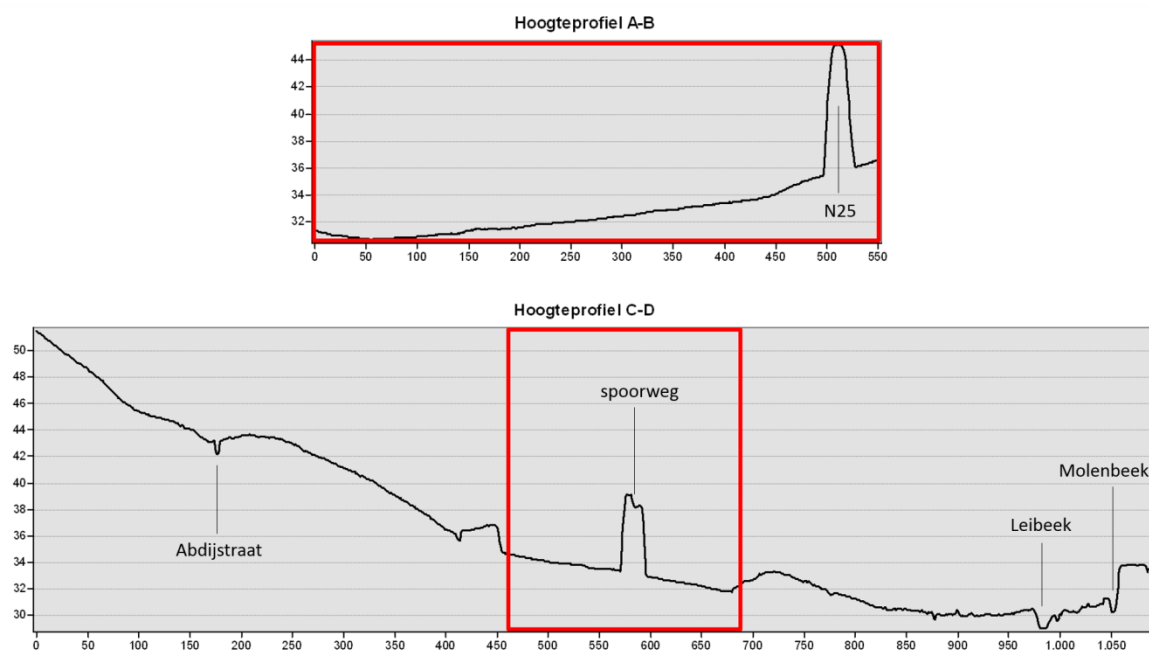
Op basis van de bodemkaart (Figuur 10) kan geconcludeerd worden dat de onverstoorde bodem in het noordelijke deel van het plangebied, hoewel niet gekarteerd (bebouwd gebied), wellicht uit sterk gleyige leemgronden tot matig gleyige zandleemgronden zonder profielontwikkeling bestaat (respectievelijk Afp en Ldp), in lijn met de rest van de vallei van de Molenbeek. De rest van het plangebied, op het licht oplopende terrein ten zuiden van de vallei, bestaat uit droge zandleemgronden zonder Ap en met textuur B horizont (Lba0) en lokaal met een stenig substraat (gLba). Roestverschijnselen liggen dieper dan 1,20 m (Van Ranst & Sys 2000, 267).

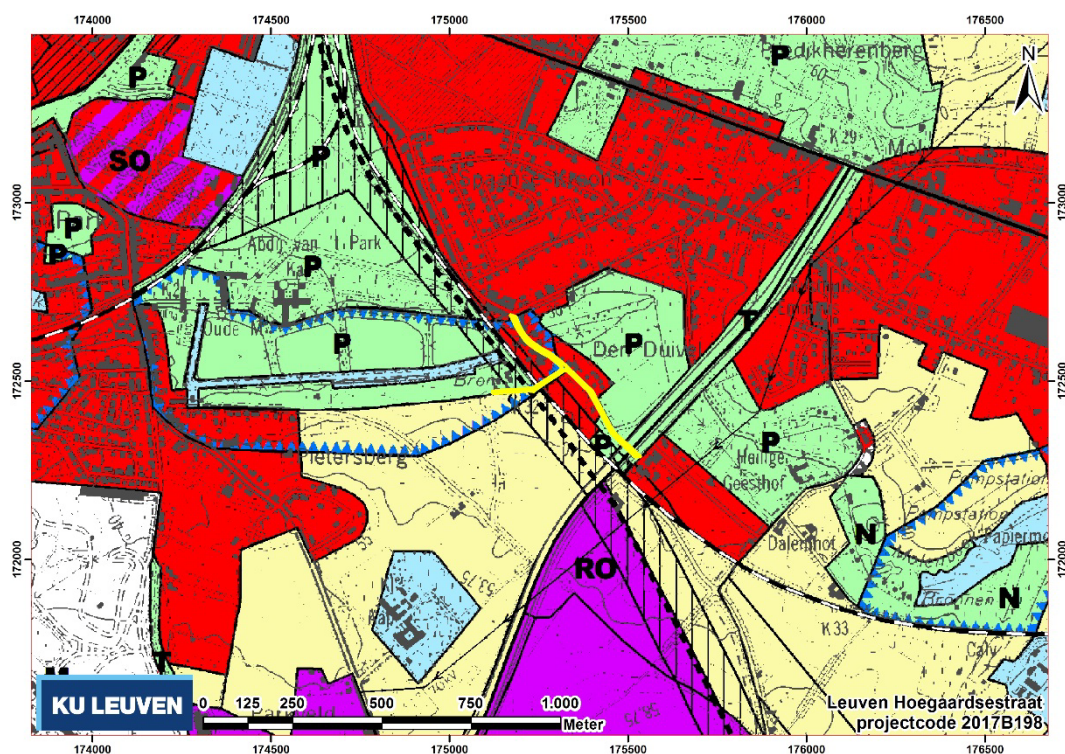
Figuur 4. Inplanting van het plangebied op een uittreksel van het digitaal hoogtemodel Vlaanderen (© GDI-Vlaanderen), geplot op een uitsnede van de topografische kaart van België (© NGI).

Figuur 5. Detail van het digitaal hoogtemodel. De profielen A-B en C-D staan weergegeven in Figuur 6.

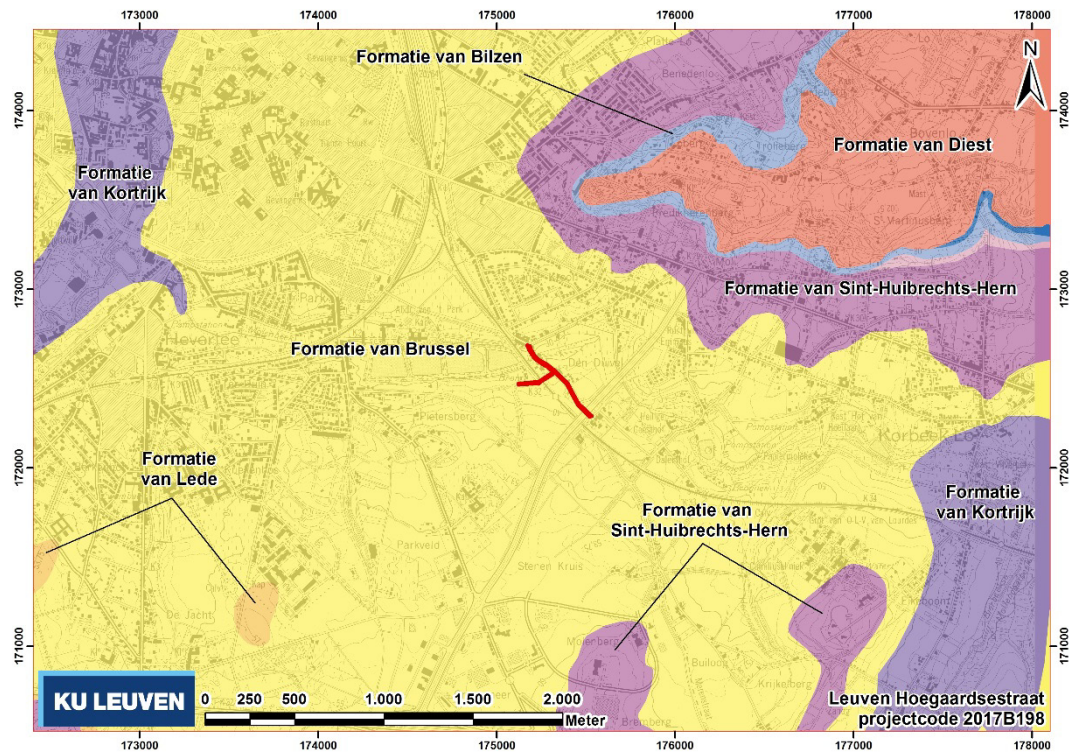

Figuur 6. Hoogteprofielen van het plangebied en omgeving. De rode kaders geven de locatie weer van de plangebieden (zie Figuur 5).

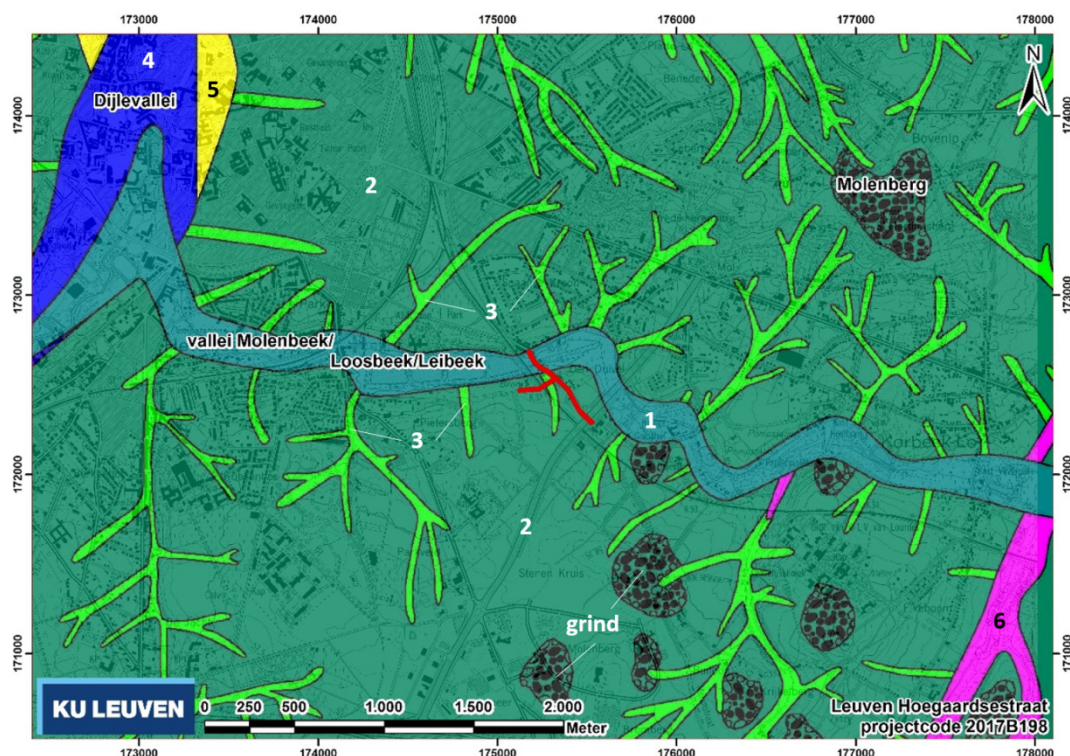

Figuur 7. Inplanting van het plangebied (geel) op het Gewestplan (© Informatie Vlaanderen).

Rood: woongebied; groen: parkgebied; geel: agrarisch gebied; paars: bedrijventerrein; lichtblauw: gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut; paars/rood gearceerd: stedelijke ontwikkeling.

Figuur 8. Inplanting van het plangebied op de Tertiairgeologische kaart van België (© DOV), geplot op de topografische kaart van België (© NGI), met aanduiding van de belangrijkste geologische eenheden.

Figuur 9. Inplanting van het plangebied op de Quartairgeologische kaart van België (© DOV); geplot op de topografische kaart van België (© NGI).

1) leem en zandige leem van Rotspoel, bovenop beekalluvium, bovenop veen van Rotselaar; 2) zandleemafzettingen; 3) colluvium (afgespoelde leem); 4) en 5) valleiafzettingen (leem van Korbeek-Dijle op veen van Rotselaar); 6) beekalluvium.

1.2.1.2 Holle weg

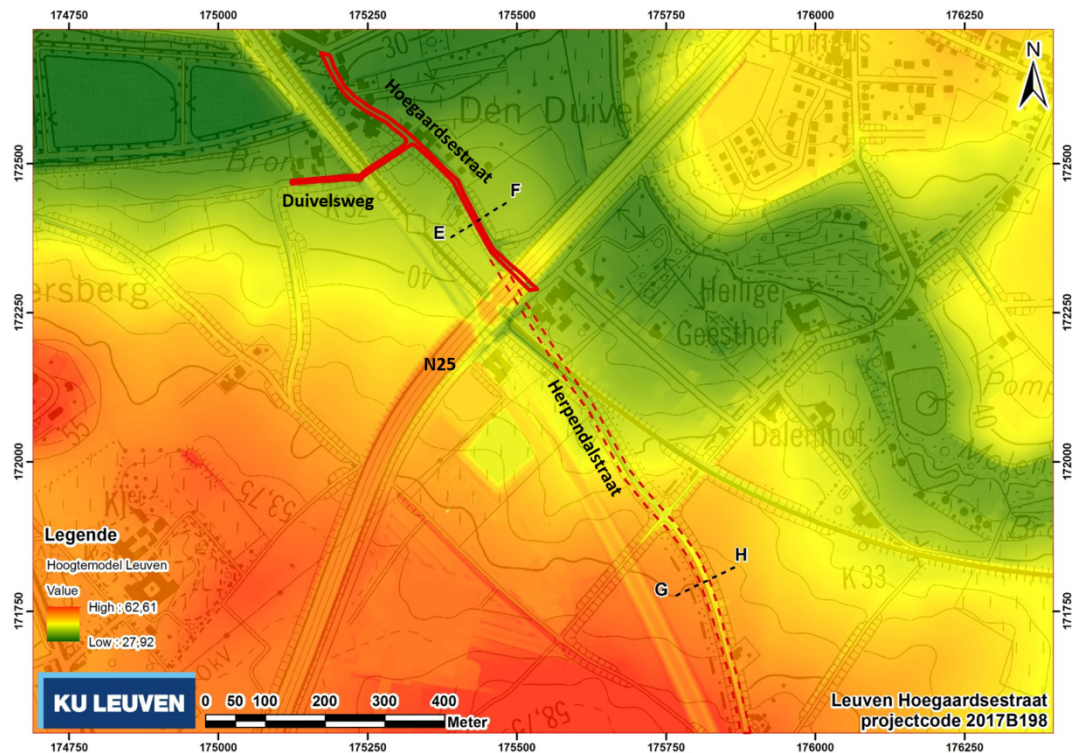
Los van bovenstaande observaties betreffende de geografische en geologische kenmerken van het plangebied, zijn er specifieke landschappelijke fenomenen die het plangebied op een ingrijpende manier hebben beïnvloed. Het centrale en zuidelijke deel van het plangebied kan gedefinieerd worden als een holle weg. Vanaf het kruispunt met de Duivelsweg ligt het omliggende land aan beide zijden van de weg beduidend hoger dan het wegdek zelf (Figuur 11). Op 180 m ten zuiden van het kruispunt met de Duivelsweg (profiel E-F in Figuur 12), bedragen de hoogteverschillen ten westen en oosten van de weg reeds respectievelijk 5,25 m en 3,75 m.

Holle wegen ontstaan door de eeuwenlange erosie van een niet-verhard pad. Door het verkeer (voeten, poten en karren) losgewoelde aarde werd telkens weer met het regenwater weggespoeld, waardoor de weg zich na elke stortbui verder bleef uitdiepen. De hellingsgraad moet voldoende zijn voor het regenwater om grond te kunnen afvoeren. In het geval van de Hoegaardsestraat lijkt er niet aan dit criterium voldaan te zijn, aangezien er relatief weinig verval zit tussen het zuidoostelijke en noordwestelijke punt van het plangebied (Figuur 6). Dit beeld verandert echter wanneer je de oorspronkelijke loop van de Hoegaardsestraat in rekening brengt (Figuur 11): vóór de aanleg van de N25 vormde de Hoegaardsestraat samen met de Herpendalstraat een continue weg tussen Leuven en Bierbeek (zie 1.2.2.1). De Herpendalweg loopt gestaag op in de richting van de verhevenheid Stenen Kruis, voldoende voor regenwater om de nodige eroderende kracht te ontwikkelen. Ook de moderne afstromingskaart, raadpleegbaar via de Databank Ondergrond Vlaanderen, toont dit nog steeds aan. Bij de Herpendalstraat is het 'holle weg' karakter van de straat zelfs nog meer uitgesproken (hoogteprofiel G-H in Figuur 12)

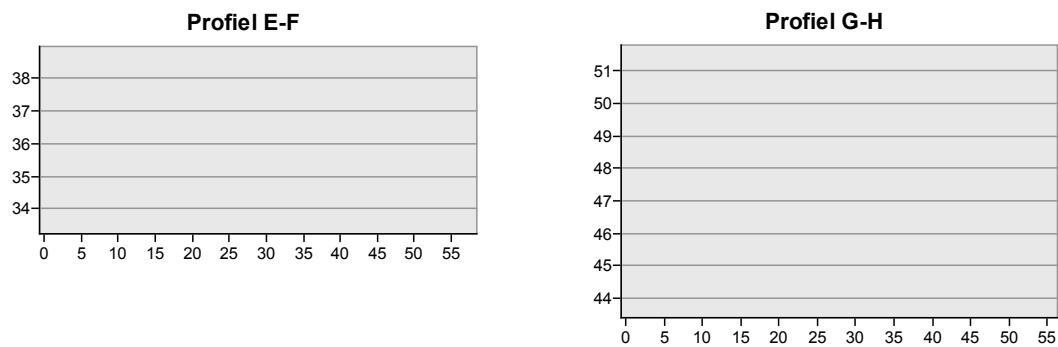
De meeste holle wegen zijn vermoedelijk vanaf de Middeleeuwen ontstaan, wanneer door de groeiende bevolking steeds meer stukken land moesten ontgonnen worden. Sommige holle wegen kunnen echter uit de Romeinse tijd dateren (Regionaal Landschap Dijleland, rld.be).

In het geval van het centrale en zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat houden de specifieke landschappelijke karakteristieken van de holle weg in dat de aan dit deel van het plangebied toegeschreven quartaire en bodemkundige eigenschappen niet van toepassing zijn. Immers, de weg heeft zich meters diep in het normale bodemprofiel ingesneden. Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor de archeologische verwachting binnen dit deel van het plangebied (zie 1.2.2.1).

Holle wegen zijn onderworpen aan bijzondere eisen binnen het Natuurdecreet (Vlaamse natuurwetgeving), wat inhoudt dat alle werkzaamheden die geen normaal onderhoud zijn, verboden zijn, tenzij hiervoor een 'individuele ontheffing' werd verkregen of een stedenbouwkundige vergunning met advies van het Agentschap voor Natuur en Bos van de Vlaamse overheid (Regionaal Landschap Dijleland, rld.be).

Figuur 11. De Hoegaardsestraat en Herpendalstraat vormden tot voor de aanleg van de N25 één continue weg tussen Leuven en Bierbeek (aangeduid met rode streepjeslijnen). De hoogteprofielen E-F en G-H zijn weergegeven in Figuur 12.

Figuur 12. Hoogteprofielen dwars op de Hoegaardsestraat (E-F) en Herpendalstraat (G-H). Zie Figuur 11 voor de locatie van de profielen.

Figuur 13. Zicht op de 'holle' Hoegaardsestraat vanuit het zuidoosten.

1.2.2 Archeologische context en historische beschrijving

1.2.2.1 De Centrale Archeologische Inventaris

In de Centrale Archeologisch Inventaris (CAI) zijn geen archeologische waarnemingen opgenomen die vallen binnen of overlappen met het plangebied. Het deel van de Duivelsweg ten westen van de spoorweg valt wel binnen het beschermde landschap rondom de Abdij van 't Park (Norbertijnerabdij), in de Inventaris Onroerend Erfgoed opgenomen als erfgoedobjecten ID 302530 (historisch park), ID 135102 (landschapsatlas relict / ankerplaats) en ID 1896 (beschermde cultuurhistorisch landschap). Verder zijn er verschillende archeologische sites gekend in de wijdere omgeving (Figuur 14).

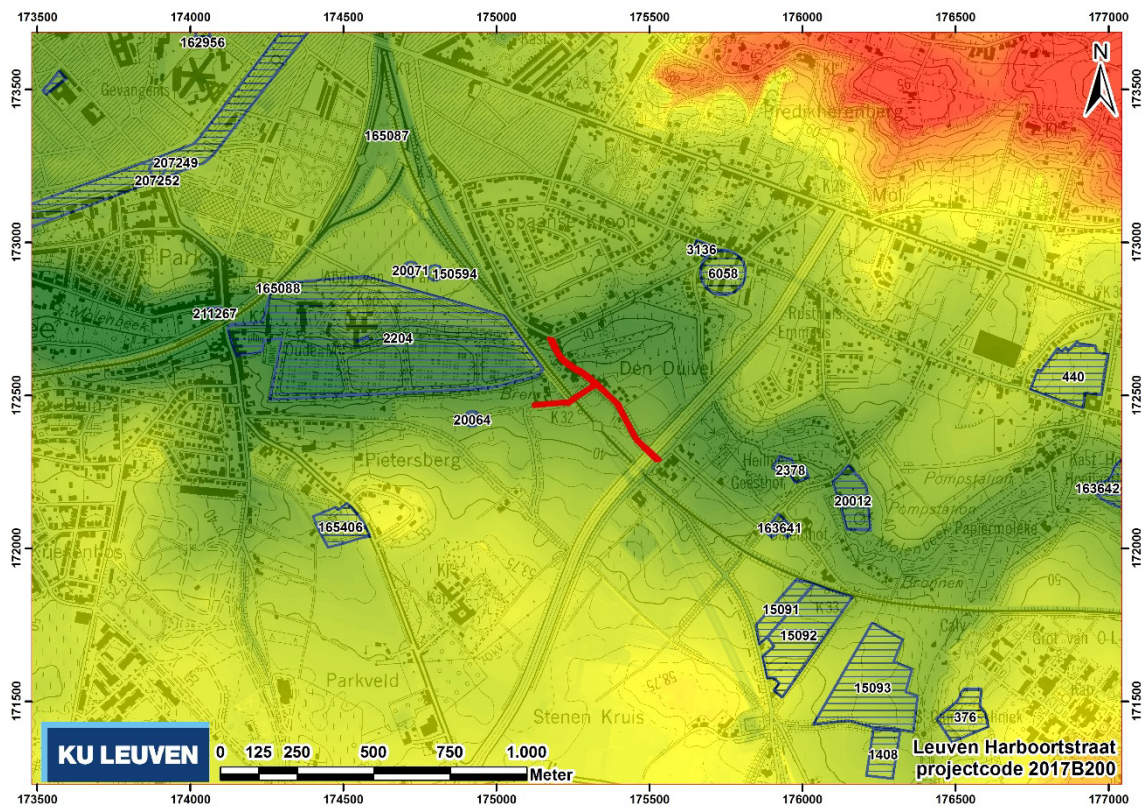
Het plangebied bevindt zich deels in de vallei gevormd door de Molenbeek, Loosbeek en Leibeek. Andere vindplaatsen in deze laagte zijn onder meer de Norbertijnerabdij van Park (Abdij van 't Park, CAI ID 2204), waarvan de oorsprong in de Volle Middeleeuwen ligt, een 18^e-eeuwse molen (ID 20012), de luthoven 'Vijverhof' (ID 20010) en 'Kasteel van Hoeilaart' (ID 163642) uit respectievelijk de 17^e en 18^e eeuw en de alleenstaande hoeves Dalemhof (ID 163641) en 'Heilige Geesthof' (ID 2378) uit respectievelijk de 16^e en 18^e eeuw. Ten zuiden van de vallei bevinden er zich nog de alleenstaande hoeves 'Krijkelberg' (ID 376) en 'Gasthuishof' (ID 165406) uit de 18^e eeuw. Ten noorden zijn er de vindplaatsen van de verdwenen Kapel der Ziekenlieden (ID 3136) en Ziekenliedenklooster (ID 6058).

Veel van de vindplaatsen op het licht oplopende terrein aan beide zijden van de Molenbeek-vallei betreffen losse vondsten die tijdens (metaaldetectie)prospecties werden aangetroffen: een Merovingische fibula (ID 150594), munten uit de 17^e (ID 20064) en 18^e eeuw (ID 20071), aardewerk uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (ID's 15091, 15092 en 15093) alsook een niet nader dateerbaar lithisch artefact (ID 15091). Prospecties van een aantal velden leidden ook tot verder archeologisch onderzoek. ID 1408 betreft een Midden-Romeinse *villa rustica*, die oorspronkelijk op basis van het oppervlaktemateriaal was herkend en in de late jaren 1970 werd opgegraven (Deweerd & Provoost 1981). Op hetzelfde veld werden bij het intensieve prospecteren ook losse vondsten uit het Neolithicum verzameld. Mogelijk verwijzen de vondstconcentraties bouw materiaal en aardewerk uit de Romeinse tijd (ID 1413), aangetroffen bij de prospectie van een veld één kilometer ten noordoosten van ID 1408, op de nabijheid van een tweede *villa*. ID 440, ten noorden van de vallei, betreft een andere opgraving die is voortgevloeid uit oppervlaktevondsten, ditmaal neolithische afslagen en scherfjes (Vanmontfort e.a. 2003). Hier werden een aantal moeilijk te interpreteren prehistorische sporen aangetroffen.

De Koningshooikt-Waver-verdedigingslinie (KW-linie) liep van noord naar zuid ten westen van het plangebied, met de bunkers ID 165087 en ID 165088 als blijvende getuigen. Het stadscentrum van Leuven, omringd door de Tweede Stadsomwalling (ID 207249) wordt beschouwd als niet relevant voor deze archeologienota.

Tabel 1. Overzicht van archeologische waarnemingen in de omgeving van het plangebied zoals opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris.

CAI ID	Periode	Vondst
376	18 ^e eeuw	Alleenstaande hoeve 'Krijkelberghoeve'
440	Midden-Neolithicum	Onbepaald (kuilen, geen duidelijk te determineren sporen)
1408	Midden-Romeinse tijd	Alleenstaande <i>villa rustica</i> , inclusief losstaand badgebouw en bijhorende huisraad
1408	Midden-Romeinse tijd	Losse vondsten aardewerk (o.a. fragmenten van olieamfoor, kookpot, kom en dakpannen)
1408	Neolithicum	Losse vondsten lithisch materiaal (concentratie van 6 artefacten)
1408	Midden-Neolithicum	Losse vondsten lithisch materiaal (2 Michelsbergartefacten)
1413 (niet op de kaart)	Romeinse tijd	Vondstconcentraties bouw materiaal en aardewerk (resten <i>villa</i> ?), 1 km ten noordoosten van vindplaats ID 1408
2204	Volle Middeleeuwen	Klooster Abdij van 't Park
2378	18 ^e eeuw	Alleenstaande hoeve 'Heilige Geesthof' (met overblijfselen van een Romaanse kapel)
3136	Late Middeleeuwen	Kapel der Ziekenlieden (verdwenen)
6058	Late Middeleeuwen	Ziekenliedenklooster (verdwenen)
20010 (niet op kaart)	Late Middeleeuwen	Watermolen; in 17 ^e eeuw werd omgeving ingericht als luthof 'Vijverhof' of 'Hof te d'Udecem', c. 700 m ten oosten van ID 163642
20012	18 ^e eeuw	Molen
20064	17 ^e eeuw	Losse vondst: munten
20071	18 ^e eeuw	Losse vondst: munt van Karel VI en munt van Zeelandia
15091	Onbepaald	Losse vondst lithisch artefact (niet noodzakelijk prehistorisch)
15091	Late Middeleeuwen	Losse vondst aardewerk (Siegburg)
15091	17 ^e eeuw	Losse vondst aardewerk
15092	Volle Middeleeuwen	Losse vondst aardewerk (Andenne?)
15092	17 ^e eeuw	Losse vondst aardewerk
15093	12 ^e eeuw	Losse vondst aardewerk (kogelpotrand)
15093	17 ^e eeuw	Losse vondst aardewerk
150594	Merovingische periode	Losse vondst: Merovingische Almandijnschijffibula (rode halfedelsteen)
163641	16 ^e eeuw	Alleenstaande hoeve 'Dalemhof'
163642	18 ^e eeuw	Luthof 'Kasteel van Hoeilaart'
165087	20 ^e eeuw	Bunker F6 van de Koningshooikt-Waver-verdedigingslinie
165088	20 ^e eeuw	Bunker F7 van de Koningshooikt-Waver-verdedigingslinie
165406	18 ^e eeuw	Alleenstaande hoeve 'Gasthuishof'
207249	Late Middeleeuwen	Tweede Stadsomwalling van Leuven

Figuur 14. Waarnemingen opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris in de omgeving van het plangebied, geplot op de topografische kaart van België en het digitaal hoogtemodel (© NGI).

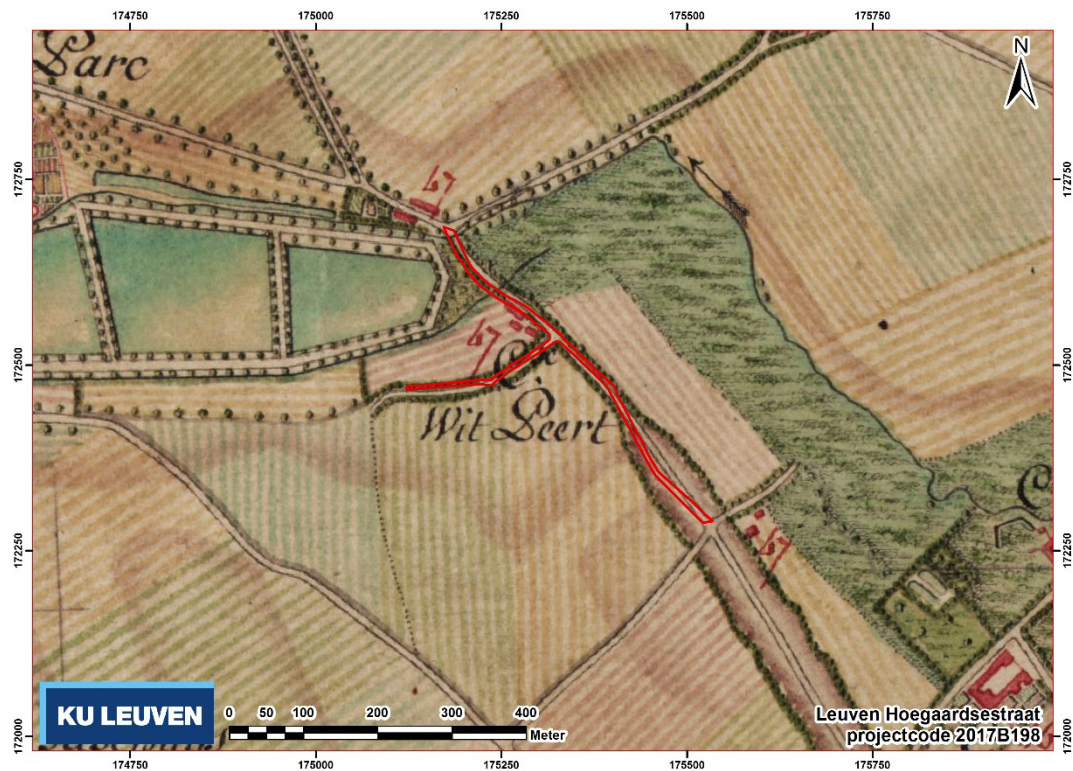
1.2.2.2 Historisch kaartmateriaal

Op de kaart van Frickx uit 1744 (niet opgenomen in deze archeologienota) staat de Hoegaardsestraat niet afgebeeld. Dit is echter geen indicatie voor het al dan niet bestaan van deze weg, aangezien de Frickx-kaart weinig detail weergeeft.

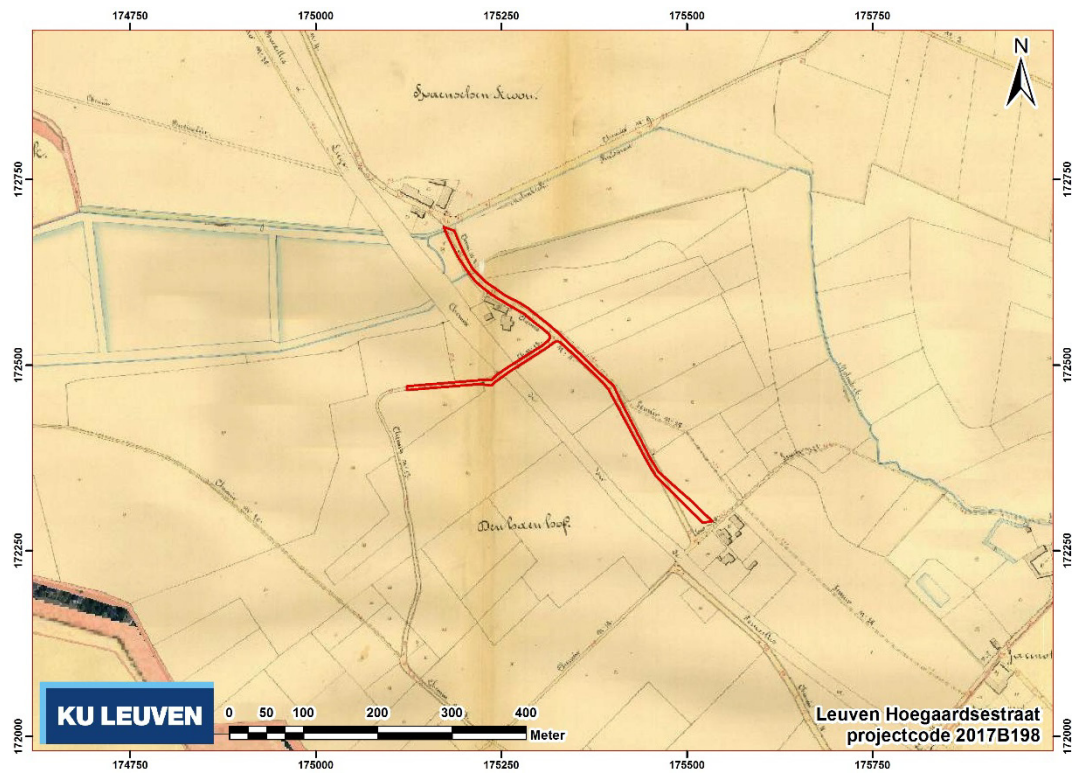
Op de kaart van de graaf de Ferraris uit 1777 staat de Hoegaardsestraat afgebeeld als een holle weg, waaruit kan afgeleid worden dat de straat op dat moment al diep ingesneden was in het landschap (zie ook 1.2.1.2). Op de hoek van de Hoegaardsestraat en Duivelsweg staat een hoeve afgebeeld met de naam 'Wit Peert'. In tegenstelling tot andere omliggende hoeves bekend van de Ferrariskaart is deze niet opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris (zie 1.2.2.1). Deze hoeve bevond zich ter hoogte van de huidige percelen 218 F/G/H/K en 219 L2/M/T. Op de kaart is de strook land ten zuiden van de toenmalige loop van de Molenbeek (die tegenwoordig deels gekanaliseerd is) ingetekend als drassig gebied. Daarrond liggen landerijen. De Hoegaardsestraat kan op de Ferrariskaart verder gevolgd worden in de richting van Bierbeek.

Op de Atlas der Buurtwegen uit 1841 (Figuur 16) is de Molenbeek gekanaliseerd in zijn huidige bedding en is de spoorweg reeds ten dele aangelegd. Aangezien deze spoorweg ten zuiden van het plangebied de Hoegaardsestraat kwam te kruisen, werd de weg deels aangepast, zodat die niet meer in één lijn aansloot op de Herpendalstraat. Dit zou wellicht als gevolg hebben dat het afspoelende water minder eroderende impact had op het wegdek. De kaart van Popp (Figuur 17), opgemaakt tussen 1842 en 1879, en topografische kaart van Vandermaelen (Figuur 18), tussen 1846 en 1854, tonen de gedeeltelijke continuering van de Hoegaardsestraat bezuiden *sentier n°25* (de latere N25). Dit stukje weg staat echter niet meer weergegeven op de latere topografische kaarten (Figuur 19).

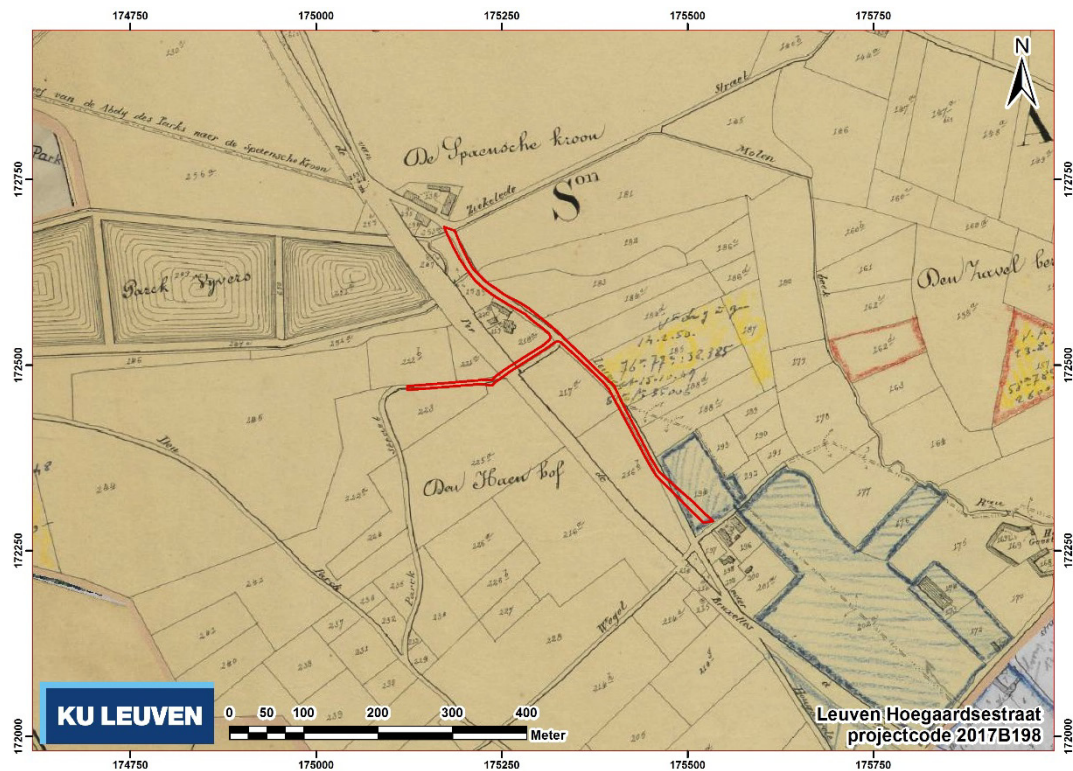
Op de topografische kaart van 1969 (Figuur 19 C) staat de Leibeek (ook bekend als de Ruisseau aux Étang Hendrickx) nu ook als rechtgetrokken kanaaltje weergegeven. Het meest noordelijke deel van het plangebied werd doorheen de 20e eeuw beetje bij beetje ingenomen door bebouwing. De laatste grote verandering voor het plangebied vond plaats met de aanleg van de N25 (Meerdaalboslaan). Hiervoor werd het meest zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat binnen het plangebied heraangelegd met een licht afwijkende oriëntatie (Figuur 19 E - Figuur 20 B). Dit is ook het deel van de weg dat geasfalteerd is en waaronder er reeds een riolering aanwezig is.

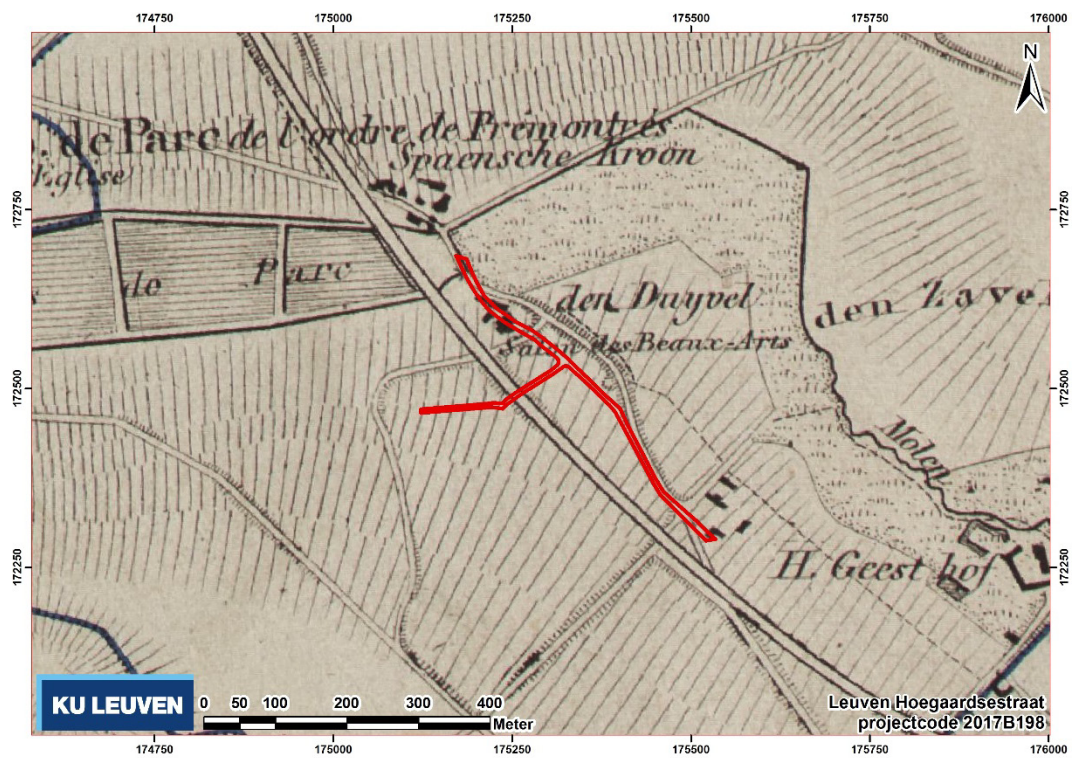
Figuur 15. Het plangebied op de kaart van Ferraris (1777).

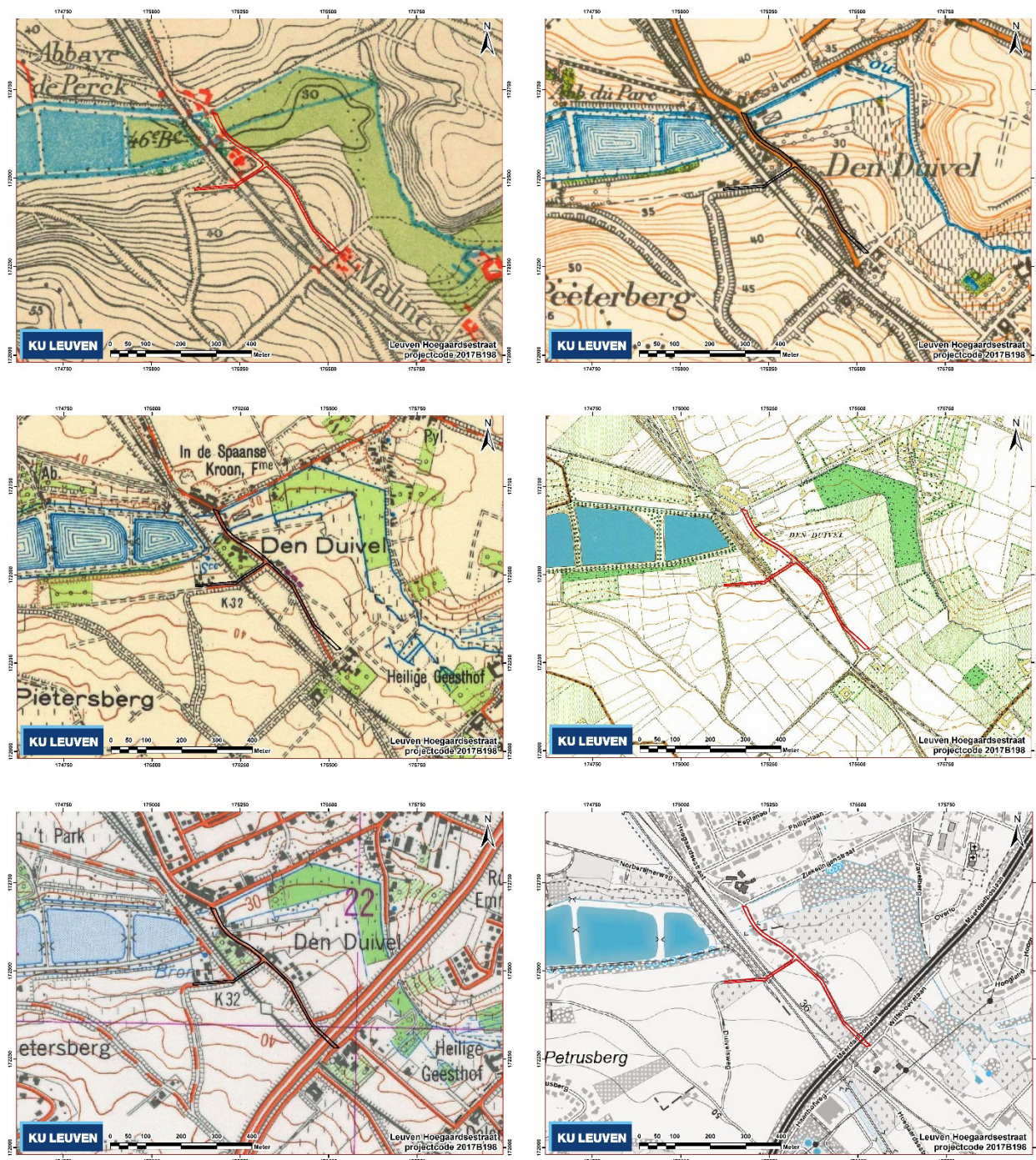
Figuur 16. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (1841).

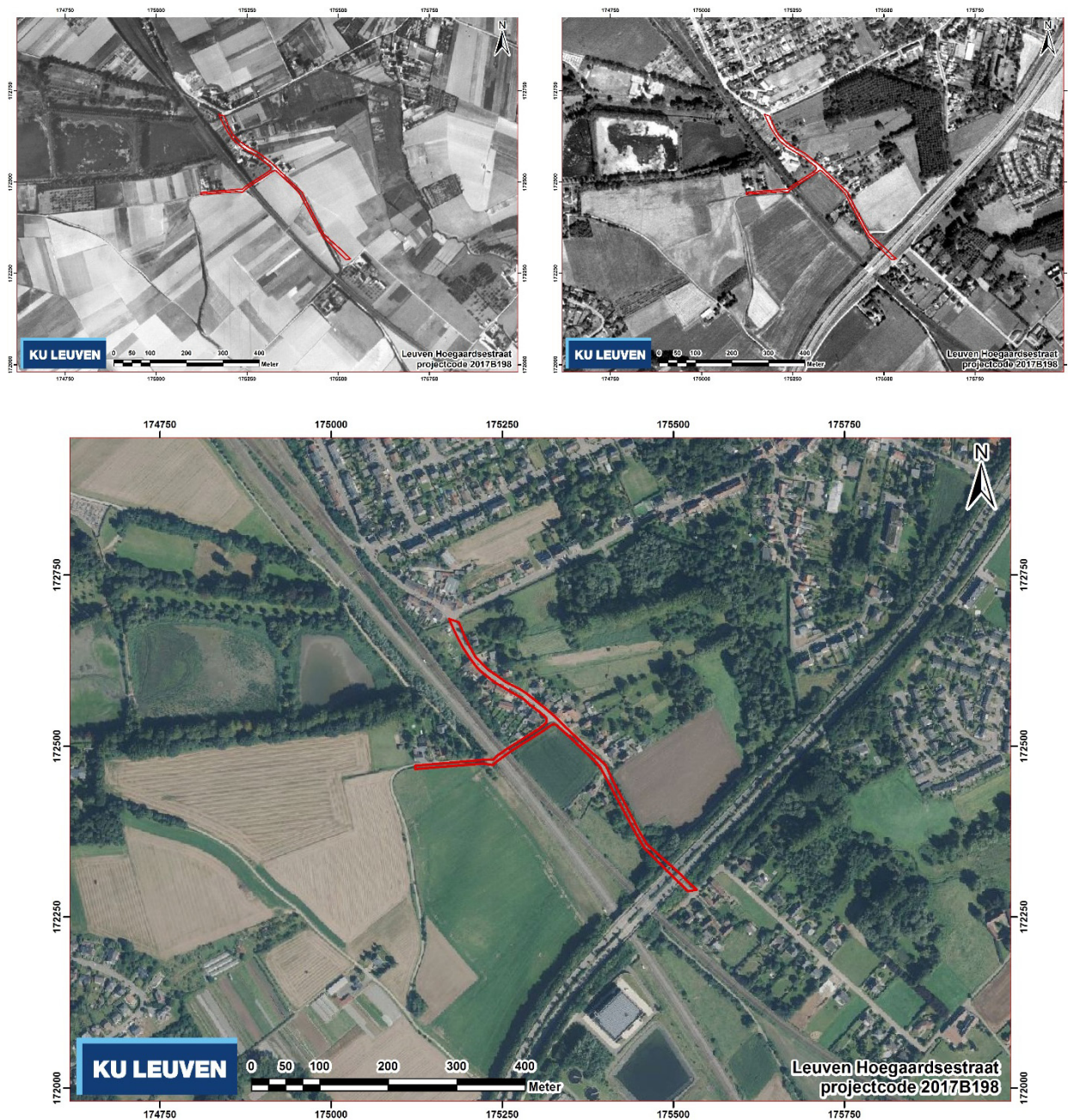
Figuur 17. Het plangebied op de kadasterkaart van Popp (1842-1879).

Figuur 18. Het plangebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854).

Figuur 19. Locatie van het plangebied op de topografische kaart van België, reeksen 1860-1873 (A), 1883-1939 (B), 1969 (C), 1950-1970 (D), 1989 (E) en 2017 (F). Figuur 16 D © AGIV (Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw); alle andere figuren © NGI.

Figuur 20. Locatie van het plangebied op de orthofoto reeksen 1947-1954 (A), 1995 (B) en 2015 (© NGI).

1.2.2.3 Interpretatie en conclusies

De Hoegaardsestraat-Herpendalstraat staat reeds op 18^e eeuwse kaartmateriaal ingetekend als een holle weg, waaruit kan afgeleid worden dat deze baan daarvoor al eeuwenlang door watererosie was uitgediept. De meeste holle wegen in het Dijleland dateren vermoedelijk uit de Middeleeuwen, wanneer bij een periode van bevolkingsgroei nieuwe velden ontgonnen moesten worden. Een Romeinse oorsprong voor deze weg is echter ook aannemelijk. De baan verbindt Leuven met Bierbeek, allebei nederzettingen met een Romeinse voorgeschiedenis, en langsheen de baan zijn er verschillende Romeinse *villae* bekend.

Het meest noordelijke deel van het plangebied is reeds voorzien van riolering en nutsleidingen, dus de ondergrond in die zone is reeds in recente tijden geroerd. Het meest zuidelijke deel van de weg binnen het plangebied is omgelegd in de tweede helft van de 20^e eeuw, bij de aanleg van de N25. Aangezien dit deel van de weg bij de aanleg eveneens diep in het landschap is uitgegraven, om op het niveau te blijven van het voorafgaande deel van de holle weg, is ook hier de kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen onbestaande. Het centrale deel van het plangebied is relatief onaangeroerd. Maar het specifieke karakter van de weg heeft ook hier als gevolg dat eventuele oudere archeologische vindplaatsen binnen het tracé van de weg onherroepelijk verdwenen zijn; de weg is immers 1,5 m tot 8 m diep in de quartaire (en tertiaire) ondergrond ingesneden. Dit geldt ook voor de Duivelsweg, die eveneens ingesneden is ten opzichte van de omliggende landerijen. Bovendien is ook hier de ondergrond (deels) geroerd bij de eerdere aanleg van nutsleidingen.

De Hoegaardsestraat zelf heeft behalve een landschappelijk ook een cultuurhistorische waarde. Echter, door haar specifieke karakter is het niet mogelijk om de weg door middel van archeologisch onderzoek nader te dateren. De weg kon zich alleen zo diep insnijden in het landschap omdat het een onverhard loopoppervlak betrof. Er is dus ten eerste geen sprake van een echte wegaanleg en ten tweede werd bij elke regenbui het loopoppervlak weggespoeld. Er zal dus ook geen sprake zijn van een archeologische stratigrafie met verschillende dateerbare loopoppervlakken. Pas bij de uiteindelijke wegverharding is dit erosieproces stopgezet, maar die ingreep is een (sub)recente activiteit uit de 19^e of 20^e eeuw. Eventueel losse vondsten die bij het uitgraven van de rioleringssleuf wordt aangetroffen bieden eveneens geen betrouwbaar dateringscriterium, aangezien dat materiaal van de profielen van de holle weg of van 'stroomopwaarts' langs de baan afkomstig kunnen zijn.

1.3 Assessmentrapport

1.3.1 Impact van de geplande werkzaamheden

Om de impact van de geplande werkzaamheden goed te kunnen inschatten is het essentieel om het plangebied in vier afzonderlijke, duidelijk te onderscheiden zones te verdelen: het noordelijke, centrale en zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat en de Duivelsweg:

- Noordelijke deel Hoegaardsestraat (vanaf kruispunt met Ziekelingenstraat tot 50 m ten zuiden van het kruispunt met de Duivelsweg): de ondergrond is hier reeds geroerd bij de eerdere aanleg van nutsleidingen. De geplande werken zullen grotendeels vallen binnen de oude werksleuf. Waar dit eventueel niet het geval is, bijvoorbeeld bij het uitgraven van de persput, het pompstation en de uitbreiding van het bestaande groutscherm, betreft dit ingrepen met een beperkte omvang.
- Centrale deel Hoegaardsestraat (vanaf c. 50 m ten zuiden van het kruispunt met de Duivelsweg, tot c. 125 m ten noorden van het kruispunt met de Wittehoevelaan): dit betreft een segment van de oude holle weg Hoegaardsestraat-Herpendalstraat dat wellicht grotendeels onverstoord is gebleven in de voorbije eeuwen. Hoewel er hier in de ondergrond geen archeologische vindplaatsen aanwezig kunnen zijn (de weg is meters diep in het quartaire landschap ingesneden), heeft de weg zelf een cultuurhistorische waarde. De geplande werkzaamheden zullen echter geen impact hebben op het archeologische bodemarchief, dat onder de weg onbestaande is.
- Zuidelijke deel Hoegaardsestraat (laatste c. 125 m voor kruispunt met de Wittehoevelaan): dit deel van de weg is pas aangelegd bij de aanleg van de N25; het volgt niet meer de oorspronkelijke loop van de Hoegaardsestraat, maar is kunstmatig even diep in het landschap ingesneden. In dit deel bevinden er zich reeds riolering en nutsleidingen. Het vervangen van deze nutsleidingen/riolering zal geen impact hebben, aangezien er hier in de ondergrond geen archeologische vindplaatsen bewaard kunnen zijn.
- Duivelsweg: hier geldt hetzelfde principe als voor het centrale deel van de Hoegaardsestraat. Aangezien deze, weliswaar minder uitgesproken, holle weg in de quartaire afzettingen is ingesneden, zijn eventuele archeologische vindplaatsen ouder dan de weg zelf onherroepelijk weggeërodeerd. Bovendien bevinden er zich reeds nutsleidingen onder de baan, waardoor de ondergrond minstens ten dele reeds geroerd is in de recente geschiedenis.

Het bureauonderzoek heeft op afdoende wijze kunnen aantonen dat de geplande werkzaamheden, ondanks de omvang en ontgravingsdiepte, geen of nauwelijks impact zullen hebben, aangezien de kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen zeer klein is.

1.3.2 Interpretatie van het onderzochte gebied en advies

De resultaten van deze vooronderzoeken stellen ons in staat om de onderzoeksvragen van het bureauonderzoek in afdoende mate te beantwoorden:

- Welke is de archeologische verwachting voor het plangebied?

Los van de waarnemingen opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris, geldt voor het volledige plangebied dat de aanwezigheid van de weg zelf de kans op gelijktijdige archeologische vindplaatsen binnen het wegtracé – en dus binnen het plangebied – uitsluit. Dit gaat echter niet op voor eventueel prehistorische vindplaatsen; hiervoor is het noodzakelijk de hierboven vermelde verschillende zones van het plangebied individueel te waarderen:

- Voor het noordelijke, bebouwde deel van de Hoegaardsestraat geldt verder dat door de eerdere aanleg van nutsleidingen en riolering de grond onder de straat al ernstig geroerd is. Daardoor is de kans op het aantreffen van oudere, intacte vindplaatsen binnen de contouren van de oude bouwput onbestaande. Daarnaast is de kans op het aantreffen van vindplaatsen buiten de bouwput eveneens erg klein; er zijn immers geen rechtstreekse aanwijzingen voor de aanwezigheid van prehistorische sites binnen het plangebied.
- Voor het centrale deel van de Hoegaardsestraat en de Duivelsweg geldt dat door het eroderende karakter van de holle wegen eventuele oudere vindplaatsen binnen het wegtracé – en dus binnen het plangebied – vernield zijn.
- Het zuidelijke deel van de Hoegaardsestraat is in recente tijden aangelegd (een heroriëntatie van de oorspronkelijke loop van de Hoegaardsestraat) en eveneens diep uitgegraven ten opzichte van de omliggende bodem. Ook hier geldt dat eventuele vindplaatsen bij die ingreep reeds verdwenen zijn.

- Wat is de kans op het aantreffen van archeologische sites die niet tijdens het reeds uitgevoerde vooronderzoek zijn geïdentificeerd?

We verwijzen hiervoor naar het antwoord op bovenstaande vraag. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen binnen het plangebied erg klein is. De enige zones waar eventuele, nog niet geïdentificeerde, (prehistorische) sites kunnen aangetroffen worden, zijn de plaatsen waar er buiten de contouren van de oudere bouwput(ten) zal gegraven worden. Die ingrepen (onder meer het uitgraven van een persput en pompstation) zijn in de praktijk erg beperkt in oppervlakte, waardoor er niet kan gehoopt worden op daadwerkelijke kenniswinst.

- Indien nog waardevol archeologisch erfgoed aanwezig is, wat is de impact van de geplande werken daarop?

Uit deze bureaustudie kan besloten worden dat geen archeologisch erfgoed geraakt zal worden door de werkzaamheden.

- Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

Uit dit vooronderzoek kan besloten worden dat er geen verdere archeologische onderzoeksstappen ondernomen moeten worden in het kader van de geplande werkzaamheden. Het ontbreken van een negatieve impact van de geplande werken voor het bodemarchief, alsook de vaststelling dat eventueel verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem geen meerwaarde kan opleveren, kan afdoende worden aangetoond.

1.4 Samenvatting

De Stad Leuven voorziet in de (her)aanleg van riolering en andere nutsleidingen in de Hoegaardsestraat, tussen de Ziekelingenstraat en Wittehoevelaan, en Duivelsweg, vanaf de Hoegaardsestraat tot 100 m ten westen van de Norbertijnerweg. Door de omvang van de werken dient een bekrachtigde archeologienota bij de bouwaanvraag te worden toegevoegd.

Uit het bureauonderzoek kon worden aangetoond dat de Hoegaardsestraat, die voor een groot deel nog de karakteristieken van een holle weg bezit, minstens tot in de Middeleeuwen en aannemelijk tot in de Romeinse tijd teruggaat. Oorspronkelijk liep de weg in rechte lijn door in de Herpendalstraat en verbond zo Leuven met Bierbeek. Langs die weg zijn verschillende Romeinse sites bekend.

De kans op het aantreffen van archeologische vindplaatsen binnen de wegkoffer – en dus binnen het plangebied – is echter zeer klein. Voor de delen van de weg die diep in het landschap zijn ingesneden is de kans op de aanwezigheid van archeologische sites onder de weg onbestaande. Voor het meer vlakke, noordelijke deel van het plangebied, in de vallei van de Molenbeek, geldt dat de bodem onder de weg door eerdere riolerings- en andere nutswerken reeds ernstig verstoord is. De locaties waar eventueel ongeroerde grond zal uitgegraven worden zijn bovendien erg beperkt in oppervlakte. Er worden daarom geen verdere archeologische maatregelen aanbevolen.

1.5 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed (2017) *Abdij van 't Park*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135102> (geraadpleegd op 16 maart 2017)

Deweerd, T. & Provoost, A. (1981) Bierbeek: een Gallo-Romeinse villa, in: Provoost, A. (ed.) *Blik op het bodemarchief van Oost-Brabant. Opgravingen in Bierbeek, Hoegaarden, Holsbeek, Landen, Leuven, Opheydissem, Orp-le-Grand, Orsmaal, Rotselaar en Tienen*, 19-21 en 76-102.

Goossens, E., Gullentops, F. & Vandenberghe, N. (2007) *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 32 Leuven*, Leuven.

Vandenberghe, N. & Gullentops, F. (2001) *Kaartblad 32 Leuven. Toelichtingen bij de geologische kaart van België* (Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie) Brussel.

Vanmontfort, B., Wouters, W. & Vanschoubroek, R. (2003) Neolithische sporen te Korbeek-Lo - Eikeveld (Bierbeek), *Archeologie 2003. Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, 13.

Van Ranst, E. & Sys, C. (2000) *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20 000)*, Gent.

Geraadpleegde websites

Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen viewer: gdiviewer.agiv.be

Cartesius (kaarten, plattegronden, schetsen en luchtbeelden): cartesius.be

Centrale Archeologische Inventaris: cai.onroenderfgoed.be

Databank Ondergrond Vlaanderen: dov.vlaanderen.be

Geoportaal Vlaanderen: geo.onroenderfgoed.be

Geopunt Vlaanderen: geopunt.be

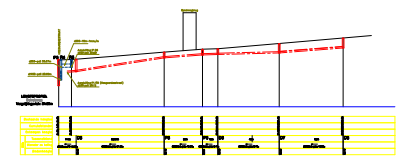
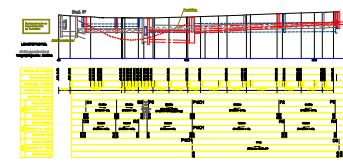
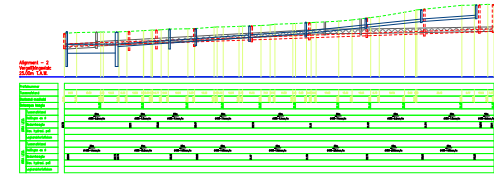
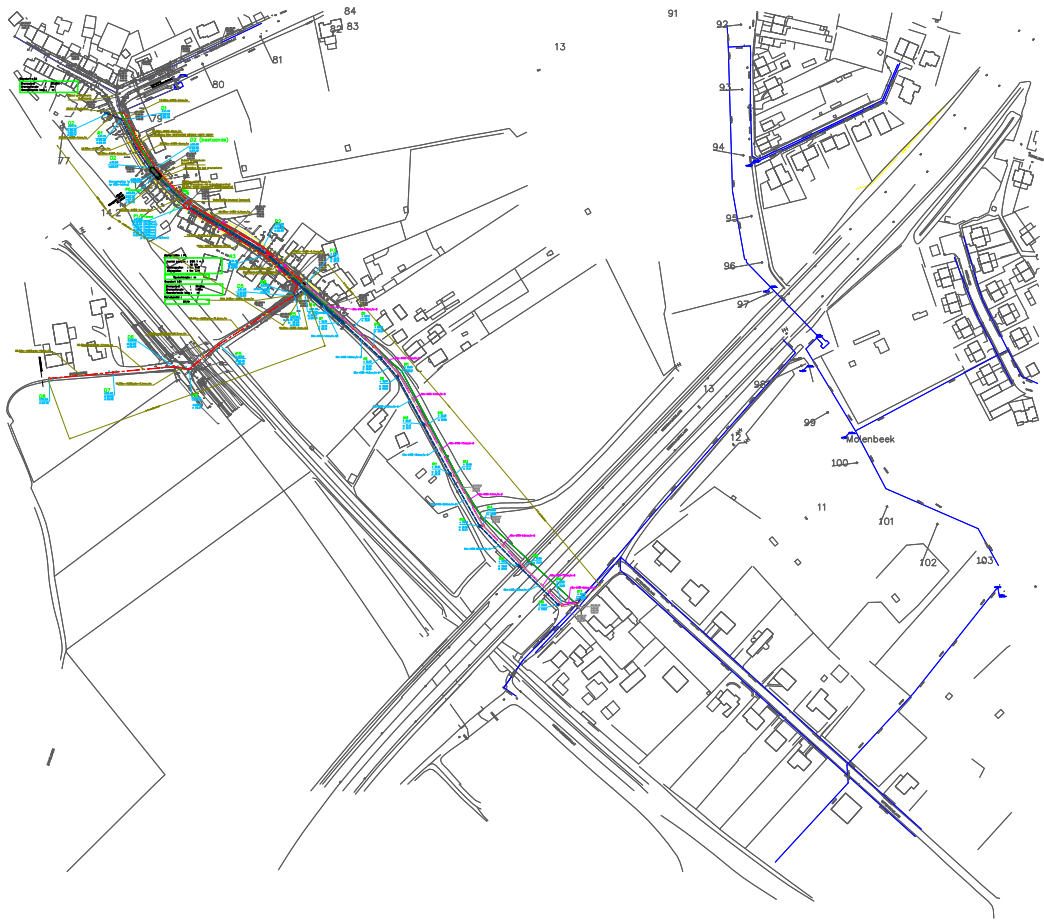
Inventaris Onroerend Erfgoed: onroenderfgoed.be

Koningshooikt-Waver-verdedigingslinie: kw-linie.be

Koninklijke Bibliotheek van België: kbr.be

Topomap Viewer: ngi.be

Bijlage 1: Werkplannen

Bijlage 2: Plannenlijst

Projectcode **2017B199**

plannummer	P1
figuur	Figuur 1
type plan	kadasterkaart
onderwerp plan	locatie plangebied
aanmaakschaal	1:1.2500
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P2
figuur	Figuur 2
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P3
figuur	Figuur 3 en Bijlage 1
type plan	werkplannen
onderwerp plan	inplanting werken in de omgeving
aanmaakschaal	1:1250
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P4
figuur	Figuur 4
type plan	digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	inplanting plangebied
aanmaakschaal	1:20.000
aanmaakwijze	Digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P5
figuur	Figuur 5
type plan	digitaal hoogtemodel (detail)
onderwerp plan	inplanting plangebied en hoogteprofielen
aanmaakschaal	1:4.000
aanmaakwijze	Digitaal
datum	Februari 2017
plannummer	P6
figuur	Figuur 7
type plan	gewestplan
onderwerp plan	locatie plangebied op het gewestplan
aanmaakschaal	1:20.000
aanmaakwijze	Digitaal
datum	maart 2017

plannummer	P7
figuur	Figuur 8
type plan	geologische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de Tertiairgeologische kaart
aanmaakschaal	1:50.000
aanmaakwijze	Digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P8
figuur	Figuur 9
type plan	geologische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de Quartairgeologische kaart
aanmaakschaal	1:50.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P9
figuur	Figuur 10
type plan	bodemkaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de bodemkaart
aanmaakschaal	1:10.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P10
figuur	Figuur 11
type plan	digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	inplanting 'holle weg' (oorspronkelijke Hoegaardsestraat-Herpendalstraat) t.o.v. plangebied
aanmaakschaal	1:6.000
aanmaakwijze	Digitaal
datum	Maart 2017
plannummer	P11
figuur	Figuur 14
type plan	CAI-kaart
onderwerp plan	CAI vondstlocaties in de omgeving van het plangebied
aanmaakschaal	1:12.500
aanmaakwijze	Digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P12
figuur	Figuur 15
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de kaart van Ferraris (1771-1778)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017

plannummer	P13
figuur	Figuur 16
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de Atlas der Buurtwegen (1841)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P14
figuur	Figuur 17
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de kaart van Popp (1842-1879)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P15
figuur	Figuur 18
type plan	historische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de kaart van Vandermaelen (1846-1854)
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	februari 2017
plannummer	P16
figuur	Figuur 19 A
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 1860-1873
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P17
figuur	Figuur 19 B
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 1883-1939
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P18
figuur	Figuur 19 C
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 1969
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017

plannummer	P19
figuur	Figuur 19 D
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 1950-1970
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P20
figuur	Figuur 19 E
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 1961-1989
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P21
figuur	Figuur 19 F
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie plangebied op de topografische kaart van België, reeks 2017
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P22
figuur	Figuur 20 A
type plan	orthofoto
onderwerp plan	locatie plangebied op de orthofoto van België, reeks 1947-1954
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P23
figuur	Figuur 20 B
type plan	orthofoto
onderwerp plan	locatie plangebied op de orthofoto van België, reeks 1995
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017
plannummer	P24
figuur	Figuur 20 C
type plan	Orthofoto
onderwerp plan	locatie plangebied op de orthofoto van België, reeks 2015
aanmaakschaal	1:5.000
aanmaakwijze	digitaal
datum	maart 2017

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE
Celestijnenlaan 200E bus 2409
3001 HEVERLEE, België
tel. + 32 16 32 64 58
fax + 32 16 32 29 80
prehistorische.archeologie@ees.kuleuven.be
www.kuleuven.be

LID VAN **ASSOCIATIE
KU LEUVEN**